

УДК: 821.162.1-1.09

## СПАДЩИНА ЮЛІУША СЛОВАЦЬКОГО У КНИГОСХОВИЩАХ ЛЬВОВА (ДО 195-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)

Олександра ЛУК'ЯНЕНКО

Львівська обласна універсальна наукова бібліотека  
вул. Мулярська, 2а, Львів, 79000  
Відділ літератури іноземними мовами

У статті розглядається творчий доробок польського поета Юліуша Словацького, який зберігається у львівських наукових бібліотеках. Його обсяг – промовисте свідчення незгасаючої популярності одного з найвидатніших виразників романтичних ідеалів світової літератури.

*Ключові слова:* Юліуш Словацький, польська поезія, творча спадщина, львівські наукові бібліотеки, рідкісні та цінні видання, видавці, видавництва.

Опублікована спадщина письменників свідчить не тільки про її популярність, а й про рівень регіональної культури і національні пріоритети у даному суспільному середовищі. Львів – найкращий цьому приклад. Видавнича міста поступово формувала потужний центр багатонаціональної культури, передусім польської. Книжкова справа, традиції й духовність нації сприяли появі значної, як для Львова, кількості наукових бібліотек, яка поступається хіба столичним.

**Феномен цінної та рідкісної книги львівських книгозбірень охоплює хронологічні рамки XII–XX століть.** В основному це унікальні колекції інкунабул, стародруків, картографічних та образотворчих видань, панорамних планів міст, каталоги наукових праць, листів, листівок, плакатів, кодексів, воєнних друків, нот, екслібрисів, періодики, портретів, фотоматеріалів, державні та приватні фонди, родинні архіви тощо. Вони фіксують історію регіону, слугують діалогом культур і, звичайно, є безцінним матеріалом для наукових досліджень.

Польська культура у Львові має глибоке коріння, вона представлена широкою літературно-мистецькою палітрою, де творчість Юліуша Словацького належно оцінена й видана у повному обсязі. Цей обсяг гідно конкурує з найбільшими книжковими колекціями Львова. Адже Ю.Словацький справедливо вважається одним із найвидатніших виразників романтичних ідеалів світової літератури. Його називали польським Байроном і Шекспіром. Саме він упровадив Данте в польську літературну традицію, спадково володіючи високою естетичною культурою, артистичним даром, сильно розвиненим критицизмом, причому коло його уподобань не обмежувалося поезією – воно охоплювало образотворче мистецтво, музику. Син поета й критика, Юліуш був вихований в одній із найбільш музикальних вільнюських родин. Спілкування з художником-аматором в особі дядька Теофіла Янушевського змалку формувало й розши-

рювало світогляд майбутнього творця, як кожна зустріч із прекрасним. Сам Ю.Словацький про родинне “гніздо” згадує з любов'ю:

Славне, рідне місто дзвіницями стриміє  
 З долини, вкритої блакитним небом ясним.  
 Чарівне, з мли нічної оком полиск сіє,  
 Хижується на сонці стін білявим пасмом,  
 Смарагдами садів, як перлами, прошите.  
 Узимку ллється з криги місиво розмите,  
 Впадає у круті зигзаги вулиць з гамом.  
 Гора стоїть там: Бона хрещена по йменню,  
 Вища від інших – місту, слугуючи тінню;  
 Старий, похмурий замок, котрий час затримав,  
 Приймає різні кшталти, ламаний хмар виром,  
 Удень бійниць блакитних дивиться очима,  
 Вночі, немов корона з траурним покривом,  
 Частенько зморшки віку відсуває кволі  
 На срібнім місяця обличчі. Небом ходить  
 В долині млистій, де уздовж – стрімкі тополі.  
 Нехай бліде дитя в думках прийдешнім марить,  
 Нехай у мріях з квіту запахом буяє,  
 Нехай чуттям прихованих світлів шукає ...  
 Своє дитинство й матір змальовує з чуттєвою ніжністю:  
 Молодший подавав дуже слабкі надії,  
 Груди здіймалися від дихання важкого;  
 Волос з чола додолу, мов кільцями, сіяв  
 Й по плечах розсипались барви вороного.  
 Волосся те щодня рука гладка дівоча  
 Торкалась, певно, щоб давати полиск ночі.  
 “Умре” – в людей не раз зривалось неохоче;  
 Та мати пильно заглядала сину в очі  
 Й перечила, усміхнена, – проте в години,  
 Коли на серці – камінь чи точить тривога,  
 Жахалась горя й, вболіваючи за сина,  
 Не сміла вимовити: “На все воля Бога”.

*Ю.Словацький “Година роздумів”<sup>1</sup> (уривки).*

І Божа воля не тільки зберегла поета для сучасників, а й подарувала нащадкам його поетичну спадщину, всебічно представлену читачеві і в книгосховищах Львова.

Найбільшу колекцію творів Ю.Словацького зібрала **Львівська наукова бібліотека ім. Василя Стефаника Національної академії наук України** (далі у тексті – ЛНБ НАНУ): близько 30 назв збірок творів і 250 назв окремих творів (разом із перекладами), виданих різними видавництвами в різний час.

**“Повне зібрання творів”** Ю.Словацького, опубліковане за життя й після смерті поета, складається з двох частин і репрезентує увесь обсяг його спадщини, а також коментарі та примітки відомих польських літераторів з автором включно. Одинадцятитомне зібрання творів охоплює часові рамки 1924–1933 р., із продовженням у 1952 р. Перша частина (Т.1–7) творів вийшла за редакцією Юліуша Кляйнера (1886–1957) – львівського історика, літературного критика, видавця, дослідника творчості Ю.Словацького. Упорядником видання був Юзеф Уейський (1883–1937) – літературозна-

<sup>1</sup> Переклади віршів і цитувань здійснені автором статті.

вель, що вивчав творчість польської еміграції. Прикнижкову бібліографію склав Віктор Хан (1871–1959) – бібліограф, літератор, видавець, який підготував бібліографію до всіх збірок Ю.Словацького. Він був організатором 3'їзду літераторів ім. Ю.Словацького (1909), матеріали якого опрацював і видав разом із видавцем Броніславом Губриновичем у 1910 р. під титулом “Рік Словацького”. Над другою частиною посмертних видань (Т.8–11) разом із ним працювали Ян Чубек і Манфред Крідль. Ян Чубек (1849–1932) – бібліотекар, що працював у 1906–1919 р. у Польській академії наук, вивчав творчість класиків польського красного письменства, перекладав латинську лірику. Літератор, видавець, випускник Львівського університету Манфред Крідль (1882–1957), захоплюючись творчістю Ю.Словацького, написав розвідку “Про лірику Словацького”.

Що стосується *збірок “Творів”* Ю.Словацького, то їх кількість і географія видань вражають. Найстаріші з наявних у фонді ЛНБ НАНУ: чотиритомник з книжкової серії “Бібліотека польських письменників” видавництва “Ф.А.Брокгауз” (Лейпциг, 1860) та його перевидання – 1862, 1875–1876 рр., тритомники видавництва “Книгарня польська” (Львів, 1866) й бібліотечної серії “Універсальна бібліотека світових і польських шедеврів” (Гарнув, 1881), чотиритомник видавництва “Губринович і Шмідт” (Львів, 1880), п'ятитомник видавця К.Бартошевича (Краків, 1882), одностомник посмертних творів “Книгарні польської” (Львів, 1884), тритомник посмертно виданих творів видавничої фірми “Губринович і Шмідт” (Львів, 1885), шеститомник видавництва “Бібліотека шедеврів” (Краків, 1887), тритомник видавництва “Мандрівник” (Варшава, 1888), шеститомник видавництва “Книгарня польська” (Львів, 1894), найбільше десяти томне видання “Творів” видавця В.Губриновича (Львів, 1909) та ін.

Фондові *“Твори”* Ю.Словацького випуску 1930–1935 рр., переважно варшавських видавництв, знаходяться у конвюліті. Багато комплектів і дикомплектів – без року видання, серед них привертають увагу книги львівського видавництва “Г.Альтенберг” і станіславівського видавця В.Доброчинського.

*“Вибрані твори”* Ю.Словацького – чотиритомник варшавського видавництва “ПІВ” (Паньстовий Інститут Видавничий) 1954 року видання й шеститомник цього ж видавництва 1987 року видання.

Широкий асортимент *“Творів” окремих видань* Ю.Словацького охоплює більше 250 назв творів, виданих у Бродах, Варшаві, Відні, Вільносі, Вроцлаві, Гамбурзі, Гданську, Золочеві, Києві, Кракові, Кременці, Лейпцигу, Львові, Парижі, Познані, Петербурзі, Празі, Сімферополі, Станіславові, Тарнові. Найстаріші з них: “Кулик поляків” (Варшава, 1831), “Кордіан” (Париж, 1834), “Балладина” (Париж, 1839), “Поєма Піаста Дантишка” (Париж, 1839), “Три поеми” (Париж, 1839), “Беньовський” (Лейпциг, 1841, Львів; Золочів, 1841), “Князь Марек” (Париж, 1843), “Король-Дух” (Париж, 1847), “Ян Белецький” (Львів, 1861).

*Переклади* окремих творів Ю.Словацького українською мовою, наявних у фонді ЛНБ НАНУ, виконані М.Бажаном, І.Глинським, М.Зеровим, М.Зісманом, В.Кальбою, М.Рильським, С.Твердохлібом, Б.Теном, російською – А.Виноградовим, А.Коваленським, Б.Пастернаком, С.Свяцьким, В.Стахєєвим, Н.Яничуком. Значно менше – німецькою, французькою, чеською мовами.

У бібліотеці зберігаються *матеріали про Ю.Словацького* таких авторів, як Н.Балашов, Г.Вервес, Ю.Горський, О.Краглик, С.Левинська, О.Пчілка, Ф.Радишевський, Р.Рихлік, П.Стебницький, І.Столій та інших зарубіжних і вітчизняних літераторів.

Найстаріша в місті бібліотека Львівського університету, нині **Наукова бібліотека Львівського національного університету ім. Івана Франка** (далі в тексті – НБ ЛНУ), зберігає у своїх книгосховищах понад 20 назв “Творів” та 200 назв окремих творів Ю.Словацького.

“**Повне зібрання творів**” Ю.Словацького представлено трьома виданнями, а саме: одинадцятитомником видавництва Народного закладу ім. Оссолінських (Львів, 1924–1933, 1952), тритомником, виданим у 1933 р. Т.Піні, двадцятичотиритомником видавництва “Бібліотеки шедеврів літератури” (Варшава, 1930).

“**Твори**” Ю.Словацького, які зберігаються у книгосховищі бібліотеки, видані переважно у 60-х роках XIX ст.: чотиритомники різних років виходу в світ видавництва “Ф.А.Брокгауз” (Лейпциг, 1862, 1869), Народного закладу ім. Оссолінських (Львів, 1866), “Губринович і Шмідт” (Львів, 1880, 1885), шеститомник із книжкової серії “Скарбниця польських класиків” (1922) видавця Ю.Калленбаха. Вони потрапили до бібліотеки з печаткою “дар Людовіка Клосса”. Інші збірники “Творів” Ю.Словацького в бібліотеці – у конволюті: розрізнені томи 1882, 1888, 1894, 1909 років видання, переважно краківських та львівських видавництв, а видання 1923 р. – дар Адама Чарторийського.

**Окремі твори** Ю.Словацького у фондах НБ ЛНУ (близько 200 назв) містяться у книгосховищах з обмеженим доступом, їх можна отримати за замовленнями з “пуделок” – єдиного у Львові каталогу старого зразка, де у спеціальних дерев’яних скриньках складені у стос доволі великі (розміром із друкарський аркуш паперу) рукописні картки з вихідними даними книжки й з дарчими написами, якщо такий є. “Пуделка” переважно видаються науковим працівникам вузу, усім іншим читачам – із дозволу директора бібліотеки.

Найстаріші з окремих фондових видань – це “Кордіан” (Париж, 1834), “Балладина” (Париж, 1839), “Три поеми” (Париж, 1839), “Мазепа” (Париж, 1840, Київ, 1926), “Король-Дух” (Лейпциг, 1847), “Белецький” (Петербург, 1857), “Повісті поетичні” (Варшава, 1874), “Змій” (Львів, 1879), “Монах” (Львів, 1879), “Поема Поета Дантишка гербу Леліва про пекло” (Львів, 1879), “У Швейцарії” (Львів, 1879), “Батько зачумлених” (Краків, 1872), “Лілла Венета” (Львів, 1880), “Срібний сон Саломеї” (Львів, 1880) та ін.

Українські **переклади** окремих творів, що зберігають **книгосховища НБ ЛНУ**, здійснені М.Бажаном, І.Глинським, М.Зісманом, М.Рильським, Б.Теном, російські переклади – А.Виноградова, А.Коваленського, Б.Пастернака, С.Святоцького, крім цього, є переклади окремих творів 1896–1930 рр. видання англійською, німецькою, французькою мовами.

**Про Юліуша Словацького** користувачі можуть одержати матеріали таких авторів, як С.Адамський, В.Хан, П.Герц, К.Грошинський, Б.Губринович, М.Дернатович, С.Духінська, Ю.Кляйнер, А.Мазуновський, С.Маковський, Я.Мацієвський, З.Міхальський, К.Покиєвська, Є.Савримович, С.Свірко, Ю.Спитковський, М.Яструнь.

Основний фонд **Львівської обласної універсальної наукової бібліотеки** (далі в тексті – **ЛОУНБ**) комплектує **перекладну** іноземну літературу, тому у ньому зберігаються переклади поетичної спадщини Ю.Словацького українською (видані в Києві) та російською (видані у Москві) мовами.

Двотомники: “**Вибраних творів**” видавництва “Держвидав” (Київ, 1959), присвячений 150-річчю від дня народження поета, та видавництва “Гослитиздат” (Москва, 1960) вийшли за редакцією Максима Рильського, останнє – з передмовою К.Державіна.

Є також два видання під титулом “Вибране”: перше – видавництва “Художественная литература” (Москва, 1984) без зазначення перекладача, упорядник В.Стахеєв, друге – повоєнне, у перекладі А. Ковалевського (Москва, 1946).

**Збірки віршів**, якими представлена в бібліотеці поетична творчість Ю.Словацького – це “Лирика” з передмовою В.Стахеєва, видана “Художественной литературой” (Москва, 1966), “Поезії” у перекладі М.Бажана (Київ: “Дніпро” 1969), “Стихи. Мария Стюарт” з передмовою Б.Стахеєва, у перекладі й з післямовою Б.Пастернака (Москва: “Художественная литература”, 1975).

**Окремі твори** Ю.Словацького з книгосховищ ЛОУНБ – це “Балладина” у перекладі Б.Тена (Київ, 1955), “Бенёвский” у російському перекладі С.Святського (Москва, 1973) та українському – Г.Глинського (Сімферополь, 1984), “Мария Стюарт” у перекладі М.Зісмана (Москва, 1975).

**Значна кількість творів Юліуша Словацького зберігається у Відділі літератури іноземними мовами Львівської обласної універсальної наукової бібліотеки (далі у тексті – ВЛІМ ЛОУНБ) : 18 назв збірок “Творів”, близько 40 назв окремих видань. Профіль бібліотеки, а отже, і відділу, – краєзнавство, тому все видане на Львівщині до початку ХХ ст. – цінні для даної бібліотеки книжки.**

У відділі серед цінних видань творчої спадщини Ю.Словацького переважно трапляються книжки з гарним поліграфічним виконанням і високим рівнем текстологічної підготовки.

**“Повне зібрання творів”** в 11 томах (1924–1933, 1952 років видання), яке є в усіх наукових бібліотеках, потрапило і до книгосховища ВЛІМ ЛОУНБ (тоді ще Львівської бібліотеки іноземної літератури) у повоєнний час. Проте через прикрий інцидент, який бібліотечні сторожили називали “тихою трагедією”, у повному комплекті не збереглося. Наприкінці 1951 р. директора і засновника тоді ще самостійної міської бібліотеки Омеляна Ярослав Масляка (1893–1972) заарештували начебто за переховування забороненої літератури і засудили на десятирічне ув’язнення з висилкою до Магадану. У час його відсутності представники з Всесоюзної державної бібліотеки іноземної літератури – офіційні шефи бібліотеки, що цілеспрямовано “завітали” з Москви, відібрали для своєї бібліотеки сто тисяч примірників книг, в основному наукової й художньої літератури, які згодом попрямували до нових господарів. Для порівняння втрати варто тільки сказати, що тепер фонд відділу становить 153 тисячі примірників документів, які бібліотека збирала протягом 57 років. А фонд московської бібліотеки збагатився на величезну кількість видань без особливих зусиль комплекаторів.

Не доводиться дивуватися московським “шефам”, якщо власні бібліотечні керівники, керуючись вказівками Обласного відділу культ-просвітньої роботи і резолюцією завідуючого Облліту тов. Кушинського, та за письмовим розпорядженням директора Обласної бібліотеки Н.Косенко в жовтні 1950 року вирішили позбутися іншомовної періодики (“Kurier Lwowski”, “Ruch”, “Przegląd społeczny”) художньої та наукової літератури, в тому числі й оригінальних творів Ю.Словацького, передавши згідно з документом 1240 документів Львівському державному літературно-меморіальному музею Івана Франка<sup>2</sup>. Насправді ж, зі слів теперішнього директора музею Романа Горака і музейних працівників – очевидців подій того часу, коли О.Масляк знаходився під

<sup>2</sup> Архів Львівської міської бібліотеки іноземної літератури №3 міського відділу культури. Акти і списки літератури, переданої Львівському державному літературно-меморіальному музею Івана Франка Оп.1. Спр.14. Арк.49.

слідством, вищеназвана література, була звалена на подвір'ї музею просто неба, а згодом розкрадена й знищена снігом і дощем. У березні 1951 р. в тому ж складі комісії було передано ще 816 екземплярів художньої літератури до того ж музею<sup>3</sup>. Ні акти, ні передана туди література в музеї не збереглися.

Таким чином, якщо “Повне зібрання творів” Ю.Словацького складається з двох частин творів, виданих за життя і після смерті поета, то першу частину представляють у відділі лише 2-й, 3-й і 4-й томи.

Першими, що побачили світ у 1924–1926 рр., були львівські видання із видавництва Народного закладу ім. Оссолінських, яким у той час керував Юзеф Зембінський. Формально друкарня була заснована 1817 р. у Львові Юзефом Максимільяном Оссолінським (1748–1826), але по-справжньому вона розгорнула свою діяльність у 1832–1833 рр. Після ревізії 1834 р. її закрили на 12 років, але після відкриття у 1847 р. працювала успішно і стала однією з найкращих у Львові.

Другий том “Повного зібрання творів” Ю.Словацького за редакцією Ю.Кляйнера, в опрацюванні Ю.Уейського з прикнижковою бібліографією В.Хана вийшов у Львові в 1926 р. з Народного закладу ім. Оссолінських. Цей том складається ще з трьох томів, два з яких були окремо видані самим Ю.Словацьким у Парижі. “Не захочений славою, не знищений ще досі критикою, кидаю третій том у цю мовчазну прірву, що поглинула попередні” – з гіркотою констатує автор, прикро вражений цілковитим мовчанням та інертністю публіки у відповідь на вихід у світ своїх творів. Минулися ті часи, коли опубліковані навіть у “Щоденнику Варшавському” ода, дума чи балада здобували поетові славу. Але третій том, на думку Ю.Словацького, повинен був їх розбудити!

Відділ має саме цей третій том, де зібрані поетичні твори, різні за формою, розміром та змістом і об'єднані одним чинником – почуттям патріотизму, викликаним Листопадним повстанням. Том формував сам автор. До нього увійшли: “Ламбро, повстанець грецький”, “Поетичні навіювання з часів польської революції, написані після її поразки”, “Кордіан”. “Оду до вільності” поет спочатку подав, та згодом чомусь забрав. У щоденнику від 22 липня 1832 р. занотовано: “Ввечері був у Подчашинського (редактора “Щоденника еміграції”), попросив, щоб “Оду” не видавав” (Листи 1,117).

Задум удався – третій том, зокрема, початок “Гімну”, за словами професора Ю.Калленбаха, “першим словом старої пісні, кинутим у новий революційний гімн, потряс, наче струмом, повстанців”<sup>2</sup>.

Третій том “Повного зібрання творів” Ю.Словацького за редакцією Ю.Кляйнера вийшов у Вроцлаві 1952 р. у видавництві Народного закладу ім. Оссолінських. Поліграфічне виконання значно відрізнялася від львівського, текстологічна підготовка була спрощеною. До цінних видань його не включено.

Четвертий том “Повного зібрання творів” Ю.Словацького виконано за зразком львівських видань: комбінованою зі шкіри та кольоровою на коричневій основі паперу палітуркою з золотим тисненням літер корінця, форзац оздоблений двоколірним квітковим орнаментом, на звороті титулу – печатка приватного книгозбору Тадеуша Солтиса, наявна на всіх фондових львівських виданнях повного зібрання творів Ю.Сло-

<sup>3</sup> Архів Львівської міської бібліотеки іноземної літератури №3 міського відділу культури. Акти і списки літератури, переданої Львівському державному літературно-меморіальному музею Івана Франка. Оп.1. Спр.21. Арк.24.

<sup>2</sup> Kallenbach, Józef. Juliusz Słowacki // Kurier Warszawski. 1909. 1 stycz.

вацького. Про високий рівень текстологічної підготовки свідчать коментарі, примітки, вступна стаття, автографи автора та видавця. Четвертий том (1924) із традиційним для львівських видань авторським складом, включав “Балладину”, “Мазепу”, “Ліллу Венеду” – трагедії, пройняті шекспірівським духом і психологізмом, що відчувається не лише в текстах, а й посвятах до творів:

“... я створюю з колишньої Польщі легенду неземну ...” (звертання до З.Красінського, автора “Іридїона”, в епіграфі до твору “Балладина”)

або “От, я вже й ні у що не вірю, на серці – лише туман...” (монолог Амелії у 1-му акті твору “Мазепа”)

або “... не кинь мене у кризі світу слухачів, не допусти зими відчуті подихів, що дмухає в моє чоло з облич людських, а як помітиш підповзання змії лихих – бери Лілли Венеди арфу – і мерщій створити з гадів звинних слухачів посмії ...” (звертання до автора “Іридїону” в епіграфі до твору “Лілла Венета”).

Другу частину “повного зібрання творів” Ю.Словацького, видану посмертно, становлять другий та десятий томи. Вони вийшли у 1925 і 1926 р. у Львові у видавництві Народного закладу ім. Оссолінських за редакцією Юліуша Кляйнера, в опрацюванні Юліуша Кляйнера, Юзефа Уейського, Яна Чубека. Завдяки вичерпній прикнижковій бібліографії Віктора Гана видання містить цінну інформацію для наукових розвідок. Печатки на виданнях розповідають про шлях книги у суспільстві: печатка бібліотеки для службовців Миської Ради, яка розташувалась у її приміщенні з 1912 р.; печатка книгозбірні “Казино”, заснованої в 1865 р. і “Літературно-артистичної спілки” утвореної в 1880 р., які займали одне приміщення.

Відділ пишається різновидом “*Творів*” Ю.Словацького, які знаходяться у його книгосховищі від часу заснування Львівської бібліотеки іноземної літератури. Найбільшу збірку “Творів” у 14-ти томах за редакцією Ю.Кшижановського у 1952 р. видало вроцлавське видавництво Народного закладу ім.Оссолінських. Збірка вийшла на замовлення Літературного товариства ім. А.Міцкевича, заснованого у Львові 1886 р. Першим його головою був Р.Пілат (у 1886–1900 рр.), а після нього В.Брухнальський, Л.Герман, Ю.Калленбах, Ю.Кшижановський, М.Клімович. Спочатку Товариство налічувало 130 членів. Згодом розрослося філіями у Тарнові (1902), Кракові й Варшаві (1920), Любліні (1921), Познані (1922), Вільнюсі й Катовіце (1928), Лодзі (1930). Його старанням було організовано перенесення праху А.Міцкевича з Парижа до Кракова, а також створення пам’ятників А.Міцкевичу у Львові, Кракові, Станіславові. Перевидання 1959 р. має штампи англійською, польською, французькою мовами – “Дар не продається”.

Десятитомник “Творів” Ю.Словацького побачив світ у 1909 р. з львівського видавництва “Книгарня Владислава Губриновича” за редакцією Броніслава Губриновича (1870–1933). Родина Губриновичів, батько й син, були причетні до літератури кожен по-своєму. Батько, Владислав, заснував у 1868 р. у Львові видавництво, яке утримував разом із В.Шмідтом. Згодом воно мало філіали в Сокалі, Стрию, Ярославі. Син Броніслав як представник львівської філологічно-історичної школи успішно досліджував особливості тексту. Поліграфічні роботи виконала друкарня “Анчиц і спілка”. Дитячий письменник, поет, драматург, перекладач Владислав Людовік Анчиц (1823–1833) у 1875 р. купив невеличку друкарню, котру переобладнав у більш солідну, розбудовану згодом сином Владиславом Зигмунтом. Характерний стиль оформлення продукції друкарні – паперова палітурка з чорною художньо виконаною рамкою і зо-

лотим тисненням титульних літер. Саме так виглядає перше критичне видання зібраних творів Ю.Словацького, присвячене сотій річниці від дня народження поета, де опублікована його спадщина в повному обсязі.

Стиль фірми “Губринович і Шмідт” упізнається й у тритомнику “Творів” 1883 р. видання: на червоній палітурці художньо виконана чорна рамка, посередині книжки – золотом тиснена віньетка з портретом автора. Видання побачило світ за сприяння Антонія Малецького (1821–1913) – літературного критика, драматурга, викладача польської мови та літератури, а згодом і ректора Львівського університету (у 1872–1873 рр.), дослідника й видавця посмертної спадщини Ю.Словацького (Т.1–4 у 1880 р., Т.1–3 у 1866, 1883 рр.), яку дістав з рук дядька поета Теофіла Янушевського, що проживав у той час біля Львова. Листи останньому передав Кароль Шайноха – відомий колекціонер, який, у свою чергу, одержав їх копії від матері Юліуша Словацького – пані Саломеї Бекю.

Найкраще оформлення “Творів” Ю.Словацького належить друкарям Піллерам із видавництва “Книгарня польська”. У відділі зберігаються сім різних за поліграфічним виконанням видань “Творів” (1894 р.) Ю.Словацького. Це – шеститомник за редакцією нашого земляка, уродженця Тернопільщини, випускника Львівського університету, вчителя гімназій, директора шкіл у Львові, відомого критика, етнографа, видавця Генріка Бегелейсена (1855–1934), який досліджував творчість поетів-романтиків, зокрема, Ю.Словацького. Його коментарі й примітки за глибиною, способом викладу, детальною дослідження можна порівняти хіба з науковим підходом Юліуша Кляйнера. Вони містять аналіз творчого процесу, листування, життєвого шляху поета, історичної канви, розшифрування у коментарях описаних автором подій, прообразів, спираючись на свої та сторонні трактування, а у примітках – варіанти рукописів, виправлення і зміни в тексті; включення до текстового матеріалу ілюстрацій, портретів автора, репродукцій його картин.

Перший том одного з шеститомників присвячений коментарям і приміткам видавця – цінному додатковому пізнавальному матеріалу. Та неповторним видання зробив Корнель Піллер (1823–1885) – один із родинної династії друкарів Піллерів, відомий виданням у 1871 р. путівника по Львову з літографіями: кожне із семи видань оформлене в іншому кольорі, на палітурці виконане золоте тиснення рослинного орнаменту й символів музи творчості навколо віньетки з портретом автора, на фронтисписах розміщені портрети Ю.Словацького, у текстовий матеріал включена низка малюнків Ю.Словацького “На Нілі” (1936), перекладених пергаментним папером, у кожному виданні подані зразки рукописів.

П’ятитомне видання “Творів” Ю.Словацького 1882 р. видане накладом Казимира Бартошевича (1852–1930) – сатирика, публіциста, видавця, який у 1828 р. подарував місту Лодзь родинну бібліотеку, на основі якої згодом був створений Музей історії та мистецтв ім. Бартошевичів. Збірка видана в Кракові в друкарні Антонія Козьянського (1849–1890), в якій вперше була застосована машина для складання типу “Лонстон-монотип”.

Чотиритомник “Творів” Ю.Словацького 1894 р. видавничої фірми “Ф.А.Блокгауз” (створеної 1817 р. в Лейпцигу) – невеличкі елегантні видання з золотим тисненням літер на чорному тлі палітурки.

Виданням опублікованого за життя і після смерті семитомника “Творів” Ю.Словацького займався у 1908–1913 рр. і Нью-Йорк, а саме – видавнича фірма “Імпортні



польські книжки”, яка на той час була одним із філіалів видавничо-книжкового концерну “Гебетнер і спілка”. Концерн мав філіали у Кракові (1874), Лодзі (1899–1901), Любліні (1908–1926), Нью-Йорку (1913), Парижі (1925–1930), Познані (1919–1933), Закопаному (1922), Вільнюсі (1922). Це була одна з найприбутковіших фірм кінця XIX–початку XX ст. Заклад Густава Гебетнера (1831–1901) і Роберта Вольфа (1833–1910) був заснований у Варшаві 1857 р. Успадкований синами й онуками, він досягнув найбільшого розквіту в 1902–1910 рр., якраз у час випуску семитомника. Редагував видання відомий публіцист, критик, письменник, перекладач Артур Гурський (1870–1959).

Серед розрізнених томів видань “Творів” Ю.Словацького у дикомплекті є: варшавське 24-томне видання 1930 р. (Т.9,10,13,14,15,17–20), восьмитомне варшавське видання 1923 р. (Т.5,6,8) видавця Кароля М’яркі, розрізнені томи “Творів” 1925 р. львівського видавництва Максиміліана Бодєка, лейпцигські (1898) та краківські (1901) книги різних видавництв, варшавські видання видавництва Мар’яна Гаклера без зазначення року виходу в світ.

Фірма “Густав Гебетнер” опублікувала у 1915 р. “Вибрані твори”, упорядковані літературним критиком, дослідником творчості романтиків Тадеушем Піні (1872–1937). Інші вибрані твори – варшавське видання 1962 р. і його перевидання 1969 р. видавництва “ПІВ” – потрапили до відділу значно пізніше.

**Ювілейна збірка прижиттєвого видання “Поезії”** Ю.Словацького вийшла в 1911 р. чотиритомником у Миколові накладом Кароля М’яркі (1825–1882) – учителя, публіциста, видавця, відомого в той час виступами на захист польської мови на шпальтах “Звястувки Гурношльонської”.

Ще одне **видання, присвячене ювілесві поета**, вийшло в світ з львівського видавництва “Губринович і син” у 1909 р. Воно складається зі статей Ю.Калленбаха, М.Крідля, Ю.Кляйнера, В.Белза, Б.Похмарського, Є.Коллера, М.Калітинського, Є.Котовича, С.Василевського, М.Третера, Я.Станделя, Т.Домбровського про творчість, дух, силу слова, поетичні образи кумира і підписане студентами вільного львівського університету.

Мініатюрна книжечка віршів “Юліуш Словацький”, видана в 1979 р. варшавським видавництвом “Читач”, відноситься за своїм форматом до рідкісних видань відділу.

**Антологія** “Юліуш Словацький у польській поезії”, упорядкована Віктором Ганом, вийшла у Вроцлаві 1955 р. у видавництві Народного закладу ім.Оссолінських. На фронтисписі – портрет поета у виконанні Ю.Куровського, у тексті кілька ілюстрацій: Ю.Словацький у п’ятирічному віці, зображений ангелом (картина Ю.Рустема), портрет Саломеї Бекю; красвид Кременця (аквафорта Ю.Пеньонжка); пам’ятник Ю.Словацькому в Парижі; погруддя Ю.Словацького (різьба В.Шимановського), перевезення праху поета на вісянському кораблі в дорозі до Кракова; фотографія крипти поета на Вавелі, зроблена С.Коловцем.

Дослідників творчості Ю.Словацького зацікавить видання тритомників **“Листів”** поета (1883, 1899 рр.) із рукописів. Видання 1899 р. підготоване до видання адвокатом і колекціонером Леопольдом Маєстом (1849–1912). Попередні видання “Листів до матері” публікувалися з копій листів, які мати поета – пані С.Бекю редагувала на власний розсуд – це доволі помітно при порівнянні. Оригінали потрапили до рук Леопольда Маєста 1891 р. у Львові після смерті Віктора Собєцанського – приятеля родини Янушевських. Листи охоплюють період життя поета 1830–1835 рр. У виданні поміщені також

щоденникові записи з 1826–1828 рр. Листи супроводжуються коментарями та примітками видавця, зразками рукописів, портретами Саломеї Бекю, Герзилі Янушевської, Теофіла Янушевського, Теодора Янушевського, Юліуша Словацького у виконанні Титуса Бичковського (оля, Дрезден, 1831 р. – приватність Закладу ім. Оссолінських у Львові), фотографією Юзефа М'яновського, автопортретом Марії Водзінської (реставрація Казимира Мордасевича), фотографією пам'ятника Ю.Словацькому на цвинтарі Монмартр у Парижі, малюнками поета та картинами краєвидів Женеви й Кременця.

Усі листи Ю.Словацького видала “Книгарня польська”, заснована 1872 р. у Львові А.Д.Бартошевичем. Протягом 1878–1883 рр. її співвласником був М.Бернацький. Видавництво займалось універсальною видавничою справою, включаючи часописи.

“Уривки щоденника і видані листи Ю.Словацького” вийшли в 1933 р. окремим виданням у серії “Бібліотечка народних університетів і шкільної молоді № 246”, упорядковані Манфредом Крідлем, накладом “Гебетнера і Вольфа” у Варшаві. Дешево видання у м'якій палітурці було доступним широкому колу читачів.

Поміж близько сорока наявних у відділі назв *окремих творів* Ю.Словацького приблизно десять мають красназвучу цінність: “Ангеллі” (Броди, б.р.), “Беньовський” (Варшава, 1898), “Марія Стюарт” (Варшава, 1923), “Повісті поетичні” (Краків, 1925), “Поезії” (Варшава, 1899, 1974), “Три поеми” (Броди, б.р.), “Золоті мислі Ю.Словацького” (Коломия, 1911) та ін.

ВЛІМ ЛОУНБ зберігає рідкісні видання *перекладів* французькою мовою “Лілли Венеди” (Париж, 1878), німецькою мовою “У Швейцарії” (Відень, б.р.).

**Про життєвий і творчий шлях Ю.Словацького** писали М.Варненська, Г.Вервес, М.Інгльот, Ю.Кляйнер, С.Маковський, В.Натансон, С.Свірко, Є.Старнавський, З.Судольський, С.Траугут, Г.Гефлоринська. Їхні розвідки – до диспозиції читачів відділу.

Усі наявні в книгозбірнях видання перерахувати й охарактеризувати неможливо, та й непотрібно. Загалом же львівські книгосховища зберегли безцінні книжкові колекції спадщини поета. Це – шана і належна данина української держави талантові Юліуша Словацького, усій польській культурі.

Прикро, і це не секрет, що за життя поета видання його творів не крокувало в ногу зі славою: повного їх видання ані перевидання він так і не дочекався. Та й те, що було видане, не відразу давало результати. Відомо, що книгарні не завжди прихильно ставилися до продажу його творів, і поет складав, як сам висловлювався, своїх “дітей” до шухляди. Після тривалого часу, зневірений, врешті, віддавав цілі пачки непалітурованих примірників львівським книготорговцям за безцінь. А коли слава наздоганяла ці твори, власник притримував їх і, спекулюючи на шаленому успіхові, наживався. Правда, це тільки додавало поетові популярності.

Сучасники поета образно порівнювали його з плющем, що в'ється навколо дубів, якими були для нього у молоді роки Шекспір, Байрон, у зрілому віці – Данте. Він пройшовся свого часу, наче віхола, широкими літературними теренами з гаслом “померлих люблю, але народ більше, плюндруючи маски, що спочиваючі на лаврах”<sup>3</sup>. І молодь упивалась поезією, що водночас лікувала й нищила, пестила й завдавала болю. Так, свого часу сербський письменник Іво Андрич, ув'язнений за участь у русі опору організації “Молода Боснія”, взяв з собою до в'язниці томик поезій одного з найавторитетніших поетів того часу – Юліуша Словацького. Найпоетичніше музу Юліуша

<sup>3</sup> Biegeleisen, Henryk. Od wydawcy // Słowacki J. Dzieła. T.1 / Wydał H.Biegeleisen. Lwów: Nakł. Księg. Pol., z druk. i litogr. Pillera i Sp., 1894. S.III.

Словацького оцінив видавець його творів Генрік Бегелейсен: “Визнаний за життя, переоцінений після смерті Словацький сьогодні займає наступне після Міцкевича місце. Проте, якщо твори Адама стоять ніби гранітний супостат польської поезії, то твори Юліуша здаються веселкою, що виграє над водоспадом”<sup>4</sup>.

**CREATIVE LEGACY OF JULIUSH SLOVACKY  
IN THE BOOK DEPOSITIONS OF L’VIV  
(TO THE 150-th ANNIVERSARY OF THE BIRTHDAY)**

**Oleksandra LUKYANENKO**

L’viv Regional Universal Scientific Library  
2a, Muljarska str. L’viv 79000  
Department of foreign literature

The article deals with the works of polish poet Juliusz Słowacki kept at L’viv scientific libraries. His literary inheritance testifies to the continuing popularity of one of the most outstanding representatives of romanticism in world literature, particularly in L’viv, where Polish culture is properly valued and preserved by descendants.

*Key words:* Juliusz Słowacki, Polish poetry, literary inheritance, L’viv scientific libraries, rare and valuable publications, publishers, publishing houses.

Стаття надійшла до редколегії 27.05.04.  
Прийнята до друку 06.07.04.

---

<sup>4</sup> Biegeleisen, Henryk. Od wydawcy // Słowacki J. Dzieła. T.1. S.I.